

10-44731599

moralni TRIVO INDIĆ svet političkog birokrate

Sve se više oseća potreba da još detaljnije i izrazitije podvrgnemo kritici jednu vrstu morala, koji je kod nas još prisutan, — morala društvene hijerarhije i birokratskog nasleđa. Birokratski moral je još uvek deo našeg savremenog, dinamičnog i složnog moralnog kretanja; on se pothranjuje nerazdruženošću i razumljivim slabostima sistema društvenog samoupravljanja i naše političke prakse. On još nije podvrgnut naučnoj kritici i istraživanju, delimično i zbog toga što nam nedostaje pravovremena i autentična analiza odnosa političke emancipacije prema ljudskoj emancipaciji koju nudi jugoslovensko društvo.

Takvo istraživanje bi pokazalo da se birokratski moral trudi da se reprodukuje, ne samo u uslovima naše opšte zaostalosti još uvek agrarna zemlja, bez tradicionalnog industrijskog radništva (i.d.), nego i na izvesnim institucionalnim elementima samoga društva koji čine takozvano političko državo.

O našem čoveku još uvek brenemo u njegovo ime, na institucionalnom nivou. Razni forumi, formalne organizacije i nepristupačna administracija, zasnivaju svoju egzistenciju na toj „brizi“ i dusebrizičnosti. Brojni su mehanizmi koje radni čovek još uvek ne poznaje, koji mu se nadređuju i tako opipljivo utiču na njegov svakidašnji život. Ne retko, on se oseća nemoćan, izgubljen, previden, a otud i ponizan, bezbojan, lišen vlastite individualnosti. Uskraćuju se ili ne postiču prava ekonomskih jedinica, zborova proizvođača i birača, opoziv poslanika i odbornika, referendum i druge mogućnosti demokratskog procesa. A to je upravo najplodnije tle za razvitak ne samo birokratskih i tehnokratskih metoda rada nego i birokratsko-tehnokratske moralnosti.

Politički birokrata ovde traži svoj životni prostor. On posreduje između „političke“ (koju, ubeđen je, oličava) i svih „nepolitičkih“ činilaca, u koje ubraja i našeg radnog čoveka. On je spona između građana i „vlasti“, članstva društveno-političkih organizacija i njihovih komiteta, odbora, između jednog i drugog foruma, jednog i drugog predstavnčkog ili samoupravnog tela. Njegova politička delatnost i moral koji širi oko sebe su intrigantski, egoistički i oportunistički. On je majstor ekvilibristike i anonimnosti, moralnog konformizma i klikaštva, a društveni autoritet koji ostvaruje još uvek ima, i imaće karakter vlasti, a ne moralnog suda i potrebe.

Formalne organizacije se često, i bez stvarne potrebe, upliću u poslove samoupravnih organa. Mali broj profesionalnih funkcionera akumulira društveno odgovorne i uticajne funkcije i tamo gde to nije nužno. Jačanje političkog aparata mimo društvenih potreba javlja se tamo gde su društveno-politički forumi postali sami sebi svrha, zatvorene, hermetičke grupacije, koje ne rade u interesu članstva i ne predstavljaju stvarne nosioce društvene akcije. Politički kadrovi se, u takvoj klimi, biraju i formiraju po krajnje subjektivnim merilima, a kandidovanje u zatvorenom krugu posvećenih izbori po „predstavničkim“ potrebama i ključevima, podnošenje gotovih lista zborovima birača ili konferencijama članstva, obezbojavaju i umanjuju odgovornost pojedinca. Otud se svi pokušaji birokratizovanja formalnih organizacija za-

činju verom u „proces“, ti. da samim procesi, stihijno i spontano rešavaju i najvažnije društvene probleme, a moral koji se tu oblikuje jeste moral punog društvenog dezanžamana. Za ovu vrstu birokratije sve greške su nužne, kako kaže dr M. Marković, i ona ne poznaje kompleks krivice, koji je odlika pravog revolucionara i sušta suprotnost ideološkoj i moralnoj pasivnosti (koja svaku teškoću svodi na „objektivnu“). Otud se ovakav birokrata poistovećuje sa onečovečenim svetom u kome je čovek uvek nepoznata kategorija, ljudi lišeni ličnog dostojanstva i stvaralačkog mišljenja. Njegova društvena kritika, kojom se u poslednje vreme trsi, jeste apologetika, jer ga negativna kritika — kritika koja potiče — obavezuje da se izjašnjava, odbaci lagodnost u kojoj vegetira obavezuje ga da se i sam prihvati akcije, da uočava suprotnosti i sledi ih u njihovom ljudljivom toku. To, naravno, ruši njegov hermetički svet, dovodi ga u sukob sa zajednicom u kojoj se nalazi, sa pretpostavljenima i privilegijama koje su mu namenjene. Zato je on ljubitelj beskonfliktnih socijalnih situacija i učenja. Tako se, eto, „bezobzirna kritika svega postojećeg“, koju tumači Marks u pismu Rugeu, iz septembra 1843. godine, pripisuje „idealistima“, „sanjalcima“, „mladim gnevnim ljudima“ i sličnima.

Osećajući da se u našem društvu sve više gubi institucionalizovana prinuda, koju je socijalizam morao da nosi u svome državnom obliku, pred procesima izvornog kolektivizma koje otvara radničko i društveno samoupravljanje, politički birokrata nastoji da se prilagodi novonastalim odnosima. On, na primer, postaje pseučno revolucionaran. Počinje da se „bori“ i zalaga za novine, promene, on je, ako treba, i „avangardni“ i „revoltirani čovek“, — naravno posle svih, posle dobro proračunatog eventualnog gubitka ili dobitka. On se žesti, kad vidi, da je žestina već oštećeni, vačen manir društvenog reagovanja na tekute slabosti našeg privrednog, političkog, kulturnog života. Njegovo duboko osećanje pragmatizma vodi ga u odbranu vlastite institucionalizovane funkcije i privilegije koje mu ona obezbeđuje, i obratno. Zato on i dalje seje hipokriziju i hijerarhiju u društvu, moralno i drugo profiterstvo, krijući se iza društvenog samoupravljanja, formalnih organizacija i njihovih programa i odluka. On je nosilac kolektivne bezličnosti i prosečnosti, apstraktnog humanizma, koji se, u najnovijoj varijanti, solidariše sa pravom svakog pojedinca da „učestvuje u ostvarivanju politike“, „zajednice slobodnih i jednakih ljudi“, iako je takva njegova delatnost u suštini uperena protiv slobodnih ljudi, proizvođača-upravljajuća, koji će sami da odrede svoju sudbinu.

Politički birokrata je anonimni i apstraktan u svome mišljenju i govoru, stihu rada i moralnom životu. Za nega uvek „postoje određeni problemi“ bez određenih problema, bezlične i neimenovane „Dolave“ i „tendencije“, sbrovođenje zaključaka „bez ikakvog sadržaja i aktivnosti, i niz drugih verbalnih rituala koji su nam odviše dobro poznati. On govori o „idejnom jedinstvu“, namerno zaboravljajući da ono podrazumeva različita mišljenja i konfrontaciju stavova i nepotpunije ljudsko, lično opredeljenje. Hitar je i glat u pohodu protiv „kritizera“, osporavajući da je i društvena

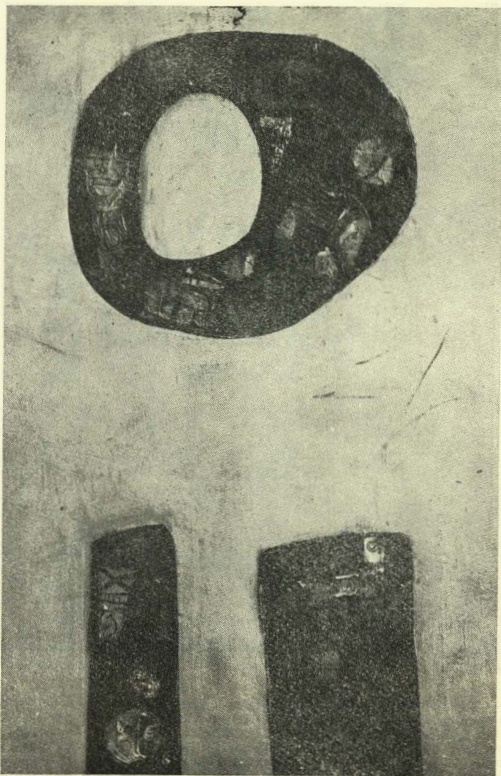
kritika otvoren i javan dijalog i izmena argumenata a ne posezanje za administrativnim merama, zabranama i pritiscima. Birokrata političke institucije, je dakle, demagoog, apologet i smrtni neprijatelj socializma i njegove ljudske perspektive.

Otud je jasno zašto je Ajnštajn pisao („Proizvodnja i rad“) da je birokratija „smrt svih podviga“.

Birokratija političke funkcije ne samo da sprečava čoveka da postane generičko biće u svojoj suštini, nego umanjuje i poništava generički život samoga društva i njegovih ustanova. Mnoge društvene opravdane akcije i institucije stradaju od njegove poslušne ruke i duše. Ustavno načelo rotacije i napore ka deprofesionalizaciji našeg političkog života on pretvara u tekuću parolu ili mrtvo slovo na papiru. O njegovom klikaštvu, interesnim grupama i „vrhuškama“ koje stvara, već smo dosta čuli. A to su, i te kako, važna politička pitanja, jer se iza njih krije monopol na političku odluku i motiv, političko sredstvo i politički cilj. Takav birokrata ne samo što traži i hrani se društvenim privilegijama, nego uspostavlja i vrlo opipljive društvene razlike, razbija društvenu solidarnost i osiromašuje, do pustoši, čoveka kao nosioca autentičnih društvenih vrednosti. On guši svaki kreativni, produktivni napor, svojstven pre svega radnim ljudima, uspostavlja društvene statute i statute simbole (ima svoje klubove, štampu, škole, način govora okružuje se svojim „trustom mozgovima“ i pulenima, i.d.), ali je najteže to što je on podstrekičav društveno neopravdanih represivnih sila i mehanizama (na primer, otkaz u oblasti radnih odnosa). S njim se pokušava da reprodukuje i pedigrirano „društvo“ i njegove profesije. Otkud to da nam, na primer, u Beogradu veliki broj mladih devojaka žele da postanu daktilografkinje, apsorbujući večernje tečajeve narodnih i radničkih univerziteta? Ili, kako na našim univerzitetima objasniti minimalan procenat studenata koji se regrutuju iz redova radničkih i seljačkih porodica? Pored niza drugih fetiša koje je zaveo okg sebe, najpogubniji je onaj koji ovakav birokrata pravi od društvenih funkcija. Njegovo osnovno životno načelo jeste ceniti ljude po funkcijama. Ko u sebi uspe da akumulira više društveno odgovornijih i uticajnijih funkcija, taj je i najvredniji pažnje, iako ne i našeg poverenja. Tako birokrata ne može u drugom čoveku da nađe ostvarenje svoje slobode, nego samo zapreke za nju. Na kraju svet postaje samo prosti objekat njegove delatnosti, a politička emancipacija koju ostvaruje nije više svođenje čovekovog sveta, čovekovih odnosa, na samoga čoveka, već na emancipaciju vlastitih birokratskih funkcija.

Tako se moralni svet političkog birokrate ispoljava kao duboko nemoralan, a dvoiličnost i bezdušnost su prva svojstva njegove moralnosti. To je ona vrsta birokratije za koju je Marks rekao da ne poznaje sažaljenje i stid. A stid je, kao što znamo, fizičko ispoljavanje našeg moralnog suda, dok bi Marks još dodao da je sam stid već revolucija, tj. da je stid neka vrsta kneva koji je zatvoren u sebi, okrenut u sebe, iako je, međutim, često okrenut i prema vani.)

*) Poznat je aforizam Vlade Bulatovića-VIBA, koji kaže da mnogi imaju crvene knjižice a ne mogu da pocrvene.

ZIVOJIN TURINSKI jedan — smeđe

U SALONU MODERNE GALERIJE U BEOGRADU BILA JE, OD 25. XI DO 15. XII 1964, OTVORENA ZAJEDNIČKA IZLOŽBA SLIKA ZORANA PAVLOVIĆA I ZIVOJINA TURINSKOG. LIKOVNI PRILOGI U OVOM BROJU SU SA TE IZLOŽBE. ZORAN PAVLOVIĆ, SLIKAR, RODEN JE 14. MARTA 1932. U SKOPJU, GRUPU ISTORIJE UMETNOSTI I AKADEMIJU ZA LIKOVNE UMETNOSTI SA SPECIJALNIM TEČAJEM U KLASI PROFESORA NEDELJKA GVOZDENOVICA ZAVRŠIO JE U BEOGRADU. ČLAN JE MEĐUNARODNOG UDRUŽENJA KRITICARA. SADA JE ASISTENT NA AKADEMIJI ZA LIKOVNE UMETNOSTI U BEOGRADU. ZIVOJIN TURINSKI, SLIKAR, RODEN JE 26. OKTOBRA 1935. U ZRENJANINU. AKADEMIJU ZA LIKOVNE UMETNOSTI ZAVRŠIO JE 1960. U BEOGRADU. SKOLOVAO SE KOD LJUBICE SOKIĆ, NEDELJKA GVOZDENOVICA I STOJANA ČELIĆA. SADA JE ASISTENT NA AKADEMIJI ZA LIKOVNE UMETNOSTI U BEOGRADU.

ZORAN PAVLOVIĆ crtež 1964

